

Література

1. Балабанов П. И. Методологические проблемы проекторочной деятельности / П. И. Балабанов. – Новосибирск : Наука. Сиб. отд-ние, 1990. – 200 с.
2. Виханский О. С. Практикум по курсу «Менеджмент» / О.С. Виханский, А.И. Наумов. – М. : Гардарики, 1998. – 288 с.
3. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке. /П. Ф. Друкер. пер. с англ.. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2004. – 272 с.
4. Дункан Джек У. Основополагающие идеи в менеджменте. Уроки основоположников менеджмента и управленческой практики. / Джек У.Дункан, пер. с англ. – М. : Дело, 1996. – 364 с.
5. Казарновский А. С. Организационное проектирование на предприятии : (Игровой подход) / А.С. Казарновский. – К. : Наукова думка, 1990. – 214 с.
6. Кедров Б. М. «Естественное» и «искусственное» в познании и деятельности человека / Б. М. Кедров // Вопр. философии. – 1958. – № 11. – С. 18-31.
7. Леонтьев К. «Византизм и Славянство» / К. Леонтьев // Избранное. – М. : Издательство : АСТ, 2007. – 571 с.

Анотація

У статті розглядаються методологічні проблеми пошуку сучасної управлінської парадигми. Проблеми побудови та удосконалення діяльності керівників загальноосвітніх шкіл, повинні досліджуватися у трьох основних видах діяльності, а саме: практиці, проектуванні та науці.

Аннотация

В статье рассматриваются методологические проблемы поиска современной управленческой парадигмы. Проблемы построения и усовершенствования управленческой деятельности руководителя общеобразовательной школы должны рассматриваться по трем основным видам деятельности: в практике, проектировании и науке.

Summary

The methodological problems of search of modern administrative paradigm are examined in the article. Problems of construction and improvement of administrative activity of leader of general school must be examined on three basic types of activity: in practice, planning and science.

Ключові слова: управління, практика, наука, проектування.

Ключевые слова: управление, практика, наука, проектирование.

Key words: management, practice, science, planning.

Подано до редакції 07.03.13.

УДК 378.3

©2013

Олійник М.І., Брухальська О. А.

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із найважливіших ресурсів модернізації вітчизняної освіти розглядається сьогодні Болонська декларація, згідно якої результативність вищої освіти характеризується за трьома аспектами: академічною якістю (професійний, загальнокультурний та особистісно-розвивальний компоненти), конкурентоспроможністю та професійною мобільністю випускника вищого навчального закладу на ринку праці.

“В умовах нових соціально-економічних відносин, що все більше стверджують себе на Україні, педагогічна наука не може не порушувати питання професійної мобільності спеціалістів, бо ринок праці диктує підвищені вимоги до якості підготовки молодих фахівців, спроможних до конкурентної боротьби за робочі місця” [6, с. 25]. Визначеним тенденціям суттєво сприяє як політика, спрямована на створення відкритого європейського наукового простору, так і зацікавленість вищих навчальних закладів у формуванні мобільності студентів, викладачів та дослідників. Так, у європейському відкритому освітньому просторі створені умови для її подальшого розвитку. Вітчизняні університети також активно долучаються до реалізації міжнародних програм розвитку мобільності з метою підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів.

Сучасна система освіти характеризується варіативністю змісту освітніх програм та технологій їх реалізації. Для ефективного вирішення повсякденних питань навчально-виховного процесу у дошкільному закладі майбутньому вихователю необхідно розвивати у собі вміння реалізувати навчальну діяльність в умовах вільного вибору мети, змісту, методів та засобів її здійснення; володіти рефлексивною діяльністю, прийомами самопізнання, самоаналізу та самооцінки; навчитися мобілізувати зусилля на зміну ситуації, бачення можливих результатів (професійне самовдосконалення через розширення компетентностей, зміна професійних орієнтацій, зміна соціального середовища, життєдіяльності і т.д.), тобто розвивати готовність до професійної мобільності.

На сьогоднішній день активізація професійної мобільності сприяє забезпеченню зайнятості фахівців з вищою педагогічною освітою на міжнародному ринку освітніх послуг. У зв'язку з цим, забезпечення європейського рівня якості підготовки майбутніх педагогів-вихователів на основі формування у них готовності до професійної мобільності є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема мобільності розглядається наразі в різних аспектах: формування професійної мобільності майбутніх фахівців різних галузей діяльності (О.Дементьєва, Є.Іванченко, Н.Кожемякіна, Р.Пріма); професійна мобільність як невід'ємна складова суспільного життя (Б.Гершунський, Б.Мітіна, І.Янжул Б.Барбер, Ю.Веніг, Е.Гідденс, П.Сорокін); проблеми окремих видів мобільності (Н.Василенко, Л.Данилова, М.Дмитрієва, І.Хорєв, Л.Хорунжа, Л.Сушенцева, О.Щербак, Н.Броньова, Т.Дегтярьова, С.Кугель, М.Таланчук, Л.Хахуліна); взаємозв'язок освіти, кар'єри та соціальної мобільності молодого спеціаліста (Х.Гуна, Ш.Фитцпатрика); формування професійної компетентності як фундаменту розвитку мобільності майбутніх фахівців в умовах неперервності вищої освіти (А.Вербицький, С.Гончаренко, Р.Дейв, Е.Зеєр, І.Зимня, Н.Ничкало). Водночас проблему готовності майбутніх вихователів дошкільної освіти до професійної мобільності як невід'ємної складової їх фахової підготовки в Україні досліджено недостатньо.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає в аналізі сутності готовності майбутніх вихователів до педагогічної мобільності, визначенні її критеріїв та показників.

Відповідно до проблеми та мети визначено такі завдання: розглянути вітчизняний досвід формування готовності до професійно-педагогічної мобільності в педагогічній теорії та практиці; розкрити сутність поняття «готовність» до педагогічної мобільності.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сучасне суспільство в умовах інтенсивного інформаційного розвитку висуває високі вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх фахівців, визначальними характеристиками яких стають самостійність, нестандартність мислення, ефективність вирішення професійних і життєвих завдань, здатність бути суб'єктом професійного розвитку, професійна мобільність.

Професійна мобільність майбутнього спеціаліста – це інтегрована якість особистості, що є необхідною для її успішної життєдіяльності в умовах сучасного ринку праці.

Професійну мобільність, як слушно зауважує Р.Пріма, слід розглядати як “підґрунтя ефективного реагування особистості на “виклик” сучасного суспільства, своєрідний особистісний ресурс, що лежить в основі дієвого перетворення суспільного довкілля і самого себе в ньому; системне багатогранне явище, що вимагає інтегрованого, міждисциплінарного підходу щодо дослідження; внутрішній (мотиваційно-інтелектуально-вольовий) потенціал особистості, що лежить в основі гнучкої орієнтації і діяльнісного реагування в динамічних соціальних і професійних умовах у відповідності з власними життєвими позиціями; забезпечує готовність до змін і реалізацію цієї готовності у своїй життєдіяльності (готовність особистості до сучасного життя з його багатоаспектними чинниками вибору); детермінує професійну активність, суб'єктність, творче ставлення до професійної діяльності, особистісного розвитку, що сприяє ефективному розв'язанню фахових проблем” [9, с.101-102].

За результатами досліджень Л.Горюнової, “професійна мобільність” включає: якість особистості (забезпечує внутрішній механізм розвитку людини через сформованість ключових та загально професійних компетентностей); діяльність людини (детермінована подіями, що змінюють середовище і результатом якої виступає самореалізація людини в житті та професії); процес перетворення людиною самої себе, а також навколишнього професійного та життєвого середовища) [3, с. 186].

У центрі нашої уваги – професійна мобільність вихователя дітей дошкільного віку, тому важливо розглянути специфічні особливості його діяльності та мобільності, обумовлені індивідуальними особливостями особистості, педагогічним спілкуванням з різними соціальними групами (діти, батьки, колеги), гнучкою орієнтацією і реагуванням на професійні ситуації, педагогічним передбаченням, педагогічною реакцією з метою попередження неуспішності дитини, маневреністю в динамічних професійних умовах відповідно до компетенцій і власної життєвої позиції.

Характеризуючи мобільність фахівця дошкільної освіти, ми враховуємо критерії її оцінювання, визначені Ю.Калиновським, а саме: властивості і якості особистості майбутнього вихователя (відкритість світу, довіра до людей і до себе, гнучкість, оперативність, локалізація контролю, толерантність); уміння (рефлексії, саморегуляції, самовизначення, цільовизначення); здатності (бачити і розуміти сутність змін у соціумі; бачити варіативність і альтернативність розвитку ситуації; конструктивно, продуктивно мислити; проектувати необхідні зміни в мікросоціумі; вирішувати проблеми; адаптуватися до змін) [7, с. 284].

Рівень освіти, професійної компетентності є каталізатором мобільності протягом життя, єдиною сферою формування особистості, здатної не тільки пристосовуватись до соціального середовища, але і побачити його недоліки та активно брати участь у перетворенні цього середовища. Прогностична і конструктивна функція освіти забезпечує “перетворення культури в світі особистості” [10]. Саме на етапі трансформації накопиченого людством досвіду формується ціннісні орієнтації особистості, її установки, які впливають на взаємодію особистості і соціального простору.

Виходячи з цього, ми можемо стверджувати, що зростає значимість формування мобільності як якості фахівця в умовах вищої педагогічної освіти, де формується особистість педагога як організатора освітнього процесу.

Майбутній вихователь повинен вміти приймати рішення і відповідати за них, розвиваючи в собі не тільки професійно значущі якості, що мають поліфункціональний характер, але і суб'єктивну готовність до безперервної самоосвіти, можливої зміни спеціальностей.

Професійна педагогічна мобільність дозволяє спеціалісту бути затребуваним у тих галузях педагогічної діяльності, які виникають в нових соціально-економічних умовах. Наприклад, бакалавр (магістр) дошкільної освіти може реалізуватися:

- в галузі духовно-етичного розвитку дошкільників;
- в сфері соціального захисту (надання адресного соціального захисту дітей через освіту, попередження і корекція протиправної поведінки, формування адекватного ставлення до дітей з порушеннями розвитку);
- попередження конфліктів у системі “вихователь-дитина-сім'я”;
- педагогічного співробітництва в системі “ДНЗ – сім'я”;
- в галузі оздоровлення дітей та сімей. (формування здорового способу життя дітей, впровадження різноманітних форм фізкультурно-оздоровчої, лікувально-корекційної роботи свідчить про появу нових підходів у системі освіти).

Важливу роль відіграє мобільність педагога при організації профілактичної діяльності щодо усунення, зниження рівня злочинності, створенню дружніх середовищ з метою соціалізації дітей.

Педагогічну мобільність ми розглядаємо як інтегративну характеристику особистості, що включає в себе професійну компетентність, необхідну для активної взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу (діти, їх батьки, колеги, адміністрація), здатність швидко орієнтуватися в сформованих ситуаціях і знаходити педагогічно грамотні рішення для підвищення своєї професійної майстерності та соціального статусу.

Що стосується особистісної мобільності (всередині професій і поза), то її слід розуміти, як здатність до руху в досягненні цілей, відстоювання ціннісних орієнтацій, переконань, готовність до обґрунтування суб'єктної активності і правильного вибору в складній педагогічній ситуації.

Призначення професійної мобільності майбутнього педагога-дошкільника, перш за все, в тому, щоб актуалізувати розвиток внутрішніх механізмів людини, її особистісних якостей, логічних прийомів, операцій, суджень.

По-друге, як зазначає О.Нікітіна, професійна мобільність впливає на діяльність фахівця, сприяє зміні відносин до результатів своєї праці відповідно до вимог часу, самооцінки як фахівця і актуалізує процес перетворення людиною самої себе, оточуючого його професійного і життєвого середовища. Мобільний фахівець має більше шансів у подоланні будь-якого кризового стану суспільства і всіх сфер економічного розвитку, “Суб'єктивна раціональність” такого спеціаліста дозволяє по-новому інтерпретувати ситуацію і організувати її на успішне досягнення цілей в залежності від своїх здібностей, від суспільних умов, від життєвих інтересів [8].

З огляду на те, професійна мобільність виступає однією із значущих якостей розширення життєвих шансів, важливим стає співорганізація процесів, що її забезпечують: з одного боку – якість різних форм і типів підготовки (навчання), вирішальна роль тут належить педагогу, а з іншого – умови для здійснення власне освітніх форм, де основна роль відводиться закладам освітнього середовища.

Формування готовності майбутнього вихователя до професійної мобільності в навчальному процесі кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти ЧНУ імені Юрія Федьковича здійснюється відповідно до розробленої Т.Дрізде гіпотетичної моделі, суть якої полягає в наступному: процес розвитку професійної мобільності майбутнього фахівця – це рух за рівнями професійної свідомості, від конкретного рівня буденної індивідуальної свідомості, до абстрактного рівня суспільної свідомості і розвиток діяльнісної активності, мобільності як готовності приймати рішення і обґрунтовувати свій вибір у складній ситуації вирішення педагогічних завдань[4].

У нашому розумінні в представленій моделі “Конус Дрізде” доцільно вважати основою загальне уявлення про професію вихователя та пов'язані з ним життєві ситуації самореалізації (дошкільний заклад, діти, зміст освіти, заняття, і т.д.), тобто практична свідомість майбутнього вихователя, його ідеал, мотивація до навчання у вузі і готовність до самореалізації в обраній професії. На цьому етапі слід розвинути у студента позитивне ставлення до свого статусу, вміння приймати оптимальні і соціально значимі рішення, регламентувати свою поведінку на основі прав і обов'язків студента.

Другим компонентом моделі є професійно-педагогічна культура як рівень компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти: широта і глибина педагогічних знань, здатність до рефлексії, самооцінки, знання професійної етики, усвідомлення меж професійного поля діяльності і способів діяльності.

Третій компонент моделі – готовність до професійної мобільності при зміні життєвої ситуації, нових ціннісних орієнтацій, нових професійних смислів. Взаємозв'язок всіх компонентів відбувається через систему професійної підготовки (організація навчально-виховного процесу, різних видів практики, розваг, спілкування, самоосвіти, різні форми творчості, а також прослуховування окремих навчальних дисциплін та проходження практики студентами за кордоном (Польща, Румунія), що забезпечує формування професійної свідомості і розвиток готовності бути мобільним, орієнтуватись на різноманіття виборів самовияву, статусного зростання і прагнення активно змінювати

несприятливі ситуації. Адже за дослідженнями С. Рубінштейна, включаючись в ситуацію, людина змінює її, змінюється сама і тим самим “виходить за її межі”. Ця зміна людини є джерелом нових змін, успішності виконання професійної діяльності, відповідальності за результати своєї праці, професійного просування і готовності до професійної мобільності.

Оскільки формування мобільного спеціаліста на етапі вузівської підготовки є процес незавершений [8], тому зупинимось на висвітленні поняття готовності майбутнього педагога до професійної мобільності, а для цього розглянемо сутність дефініції “готовність”.

Аналіз результатів наукових досліджень свідчить, що вчені розглядають питання формування професійної готовності студента до педагогічної діяльності в різних аспектах: готовність студентів до вирішення виховних завдань (Х. Садчікова), готовність працювати з батьками вихованців (Ф. Сейфулліна), готовність до педагогічного проектування (І. Фадєєва), до вибору педагогічних технологій (І. Яцук), професійна готовність (В. Чічкін), готовність до безперервної освіти (Г. Алфьорова) та ін.

Розглядаючи професійну підготовку, М. Вікуліна співвідносить поняття підготовка та готовність і розрізняє їх: «якщо підготовка – це процес, то готовність – стан певної його завершеності, результат самостійного виконання педагогом професійної діяльності». Не можна не погодитися, що готовність до професійної діяльності виступає “надійним інструментом теоретичної і практико-перетворювальної діяльності педагога” [2].

Слід відзначити значний внесок у вивчення проблеми готовності К. Дурай-Новікової. У роботі “Формування професійної готовності студентів до педагогічної діяльності” нею представлений глибокий теоретичний аналіз проблеми, розроблено модель формування професійної готовності, визначена методологія і методика її вивчення [5]. Під професійною готовністю автор розуміє прояв активності в підготовці до педагогічної праці, а процес формування професійної готовності обов'язково включає три основних етапи: професійна орієнтація, професійний відбір, професійне навчання і виховання у вузі.

В наукових дослідженнях Л. Сушенцевої готовність розглядається як якість особистості, що забезпечує оптимальність професійної діяльності. При цьому, науковець пов'язує психологічну готовність, перш за все, з мотиваційною готовністю, оскільки вважає, що саме мотиваційна сфера і зумовлює цілеспрямований, свідомий характер діяльності особистості і визначає її потенційні можливості [10].

В аспекті дослідження формування професійної мобільності важливо виділити позицію В. Сластьоніна щодо визначення наступних функціональних готовностей, а саме: психологічна готовність (дієвий стан особистості, що дає можливість приймати і продуктивно реалізовувати самостійне рішення при виникненні складних ситуацій, швидко орієнтуватися); науково-технічна готовність (наявність необхідного обсягу психолого-педагогічних і спеціальних знань); практична готовність (наявність певних умінь); психофізіологічна і фізична готовність.

Такий підхід не викликає заперечень. Поліаспектність професійної діяльності педагога передбачає різні види готовності на різних рівнях розвитку якостей мобільного фахівця.

Для нашого дослідження становить інтерес інтерпретація поняття «готовність» М. Вікуліної, яка позначає її як “інтегральне утворення”, виділяючи мобілізаційну готовність, готовність до діяльності і самоосвіти, педагогічну готовність, професійну готовність і інше [2]. З нашої точки зору, автор розкриває динаміку професійного становлення фахівця.

Окрім того, готовність фахівця можна розглядати і як результат його підготовки: він опанував певними знаннями професійної діяльності, умінями діяти в рамках спеціальності, у нього розвинені професійні здібності, його особистісні якості відповідно вимогам спеціальності.

Безумовно, що готовність до професійної мобільності відрізняється від готовності до діяльності педагога, оскільки вона передбачає не стільки уміння проявляти професійні здібності, скільки вміння мобілізувати свої сили на інше сприйняття себе в нових ситуаціях, активне прагнення знайти вихід із складних ситуацій, забезпечити задоволення потреб, ціннісних орієнтацій і позитивну зміну професійно-особистісної позиції.

При цьому важливо, щоб майбутній педагог-вихователь був готовий відчувати будь-які зміни ситуацій, вмів обґрунтовувати спрямованість змін і активно реагувати на них. Як зазначено Е. Гусинським, особливості внутрішнього оцінювання своєї нинішньої позиції, з якими пов'язана готовність до прояву мобільності, визначаються розвинутою самосвідомістю, культурою внутрішнього управління, пріоритетами, природними здібностями і схильностями. У нашому розумінні людина водночас із сприйняттям навколишнього світу вдається до систематизації його образів, співвідносячи при цьому свої можливості з метою подальшої адаптації до цієї реальності.

Проаналізувавши концептуальні підходи вчених до змісту понять «готовність до діяльності», «професійна мобільність», ми визначили готовність майбутнього вихователя до професійної мобільності як стан, який актуалізує всі потенційні можливості особистості з тим, щоб знайти оптимальний вихід із складної ситуації і спрогнозувати професійний саморозвиток. Це інтегративне динамічне новоутворення в структурі особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти відображає відкритість до змін, ступінь усвідомлення сутності мобільності і проявляється в аналітичному способі мислення, умінні оцінити сформовану ситуацію, співвіднести зі своїми можливостями і

потребами, ціннісними установками і мотивами професійного саморозвитку, умінні прогнозувати і робити обґрунтований вибір.

Говорячи про структуру готовності до професійної мобільності, можна виділити критерії, що розкривають як властивості особистості майбутнього вихователя, так якості мобільного фахівця, як суб'єкта діяльності в їх сукупності. При цьому „критерій” ми розглядаємо як „ознаку, на підставі якої здійснюється оцінка, класифікація або визначення будь-кого або будь-чого” [8].

В наукових дослідженнях, зорієнтованих на діагностику розвитку професійної мобільності учителя, Л. Амірова, як критерії, визначає: активність, адаптивність, готовність та креативність і стверджує, що оцінка результатів готовності має здійснюватись за такими рівнями: *критичний рівень* (виражає сформованість професійної мобільності мінімального рівня, ініціативність спостерігається рідко, адаптивність невисока, професійна готовність проявляється сформованістю когнітивних компетентностей, недостатньо розвинені базові компетентності, мало виражена творча складова професійної діяльності); *базовий рівень* (відображає сформованість професійної мобільності на рівні розв'язання практичних життєвих проблем, низька активність і працездатність у професійній діяльності, адаптивність проявляється у мобілізації власних професійних знань і досвіду з метою успішного виконання професійних завдань та на комунікативному рівні, професійна готовність зумовлює діяльність переважно репродуктивно-алгоритмічного характеру, творчий компонент професійної діяльності виявляється в прагненні адаптувати нові професійні методики і технології до власної діяльності, професійна креативність виявляється фрагментарно); *діяльнісний рівень* (дає змогу здійснювати професійну діяльність на рівні професійної майстерності; активність проявляється у високій професійній навченості, готовності сприймати професійний досвід інших, здатності ставити мету і передбачати результат діяльності, у високій працездатності; адаптивність виявляється завдяки оперативній реалізації власних ресурсів у вигляді життєвого та професійного досвіду, знань, умінь, компетентностей, особистісних якостей, які у сукупності забезпечують професійну гнучкість; професійна готовність знаходить вияв у системному, взаємопов'язаному характері базових і спеціальних компетентностей, що забезпечують репродуктивно-евристичний характер освітньої і професійної діяльності; професійна діяльність вирізняється творчою спрямованістю); *компетентнісний рівень* (характеризує професійну мобільність на рівні професійної творчості; максимальний рівень активності і працездатності; висока адаптивність, самостійність, прагнення і вміння виконувати завдання дослідницького характеру; професійна готовність відзначається наявністю систематизованих професійних знань, умінь та навичок, здатністю до аналізу та рефлексії професійної діяльності; виконання професійної діяльності відбувається на когнітивно-перетворювальному рівні; висока вираженість потреби у самоосвіті та самовдосконаленні; творчість простежується у виробленій навичці постійно аналізувати і критично оцінювати свою роботу і роботу колег, за необхідності творчо підходити до використання професійних технологій та засобів) [1].

За результатами досліджень Л. Сушенцевої слід виділити групу особистісних та групу діяльнісних критеріїв. До групи особистісних критеріїв вчений відносить наступні: ціннісний (сформованість власної системи цінностей, характер цінностей, сформованість позитивного ставлення до обраної професійної діяльності), мотиваційної готовності (професійна мотивація, мотивація самореалізації, мотивація досягнення успіху, знання основ готовності особистості до професійної мобільності), рефлексивний (переосмислення особистісного і професійного досвіду, позитивне ставлення до себе, сформованість рефлексивності); поведінковий (толерантність, довіра, відкритість, гнучкість, уміння працювати в колективі), *пізнавально-професійний* (знання, уміння, здатності, володіння ключовими компетенціями, володіння ключовими кваліфікаціями (сформованість мегапрофесійних якостей)), позитивної професійної „Я-концепції” (здатність до самооцінки себе у обраній професії, самоконтролю, самоаналізу). До діяльнісних критеріїв належить: *цільовий* (сформованість умінь цілепокладання), *проектний* (проектування власної діяльності), *контрольний* (сформованість умінь самоконтролю власної професійної діяльності), *адаптивний* (швидке переключення з одного виду діяльності на інший, моделювання та проектування власної діяльності у змінених умовах), *творчий* (творчий підхід до розв'язання професійних завдань) [8].

Виходячи із сутності готовності до професійної мобільності майбутнього педагога-вихователя та послуговуючись результатами досліджень О.Нікітіної [8], при визначенні критеріїв мобільності необхідно враховувати два аспекти: готовність професійна (мобільність на основі рівня компетентності майбутнього фахівця) і готовність до активної реакції на складні ситуації, особистісна здатність до швидкого реагування та прогнозування самовияву. Таким чином, готовність до прояву мобільності майбутнього спеціаліста дошкільної освіти включає суб'єктний і діяльнісний критерії.

Суб'єктний критерій характеризується рефлексивним показником досвіду студента (вміння оцінювати сформовану ситуацію і оцінювати свої можливості) і спрямованістю подолання складної ситуації (потреби, мотиви, світогляд, установки, цілі), вольовими рисами (рішучість, наполегливість, самовладання, самостійність, ініціативність), потреба в суб'єкт-суб'єктній взаємодії в процесі професійного становлення. В якості показника готовності до професійної мобільності виступає усвідомлений образ себе, як результат власної роботи над собою і постійного зусилля зберігати свою позицію, бути самим собою.

Діяльнісний критерій характеризується такими показниками, як відкритість до змін, планування дій, проектування власного професійного розвитку та досягнення професійно значущих компетенцій у вирішенні педагогічних завдань; вміння знаходити оптимальні виходи з складної ситуації і аргументувати варіант вибору рішення, якість обґрунтованості явищ професійної діяльності, активність самовиявлення в нормальних і спеціально змодельованих умовах, свідомість, широта, інтенсивність, стійкість спрямованості (соціальної, професійної, особистісної) на досягнення високих результатів діяльності.

На основі зазначених критеріїв та послуговуючись результатами досліджень О. Нікітіної [8] щодо рівнів сформованості готовності до професійної мобільності, спробуємо виділити рівні сформованості готовності до професійної мобільності майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Перший рівень – пасивної готовності – майбутній вихователь розуміє сутність професійної мобільності в педагогічній діяльності, у складній ситуації діє інтуїтивно, однак вольових зусиль та вміння знаходити оптимальні рішення складної ситуації не проявляє. Не усвідомлює і не проектує розвиток власного професійного просування.

Другий рівень готовності – активно-пошуковий – майбутній вихователь розуміє і визнає необхідність професійної мобільності в педагогічній діяльності. У складній ситуації діє інтуїтивно, але активно аналізує пропозиції однокурсників. Проявляє вольові зусилля при подоланні складних ситуацій, планує дії з метою досягнення професійного успіху. Рефлексивні оцінки часто необґрунтовані, бездоказові.

Третій рівень готовності – активно-діяльнісний – майбутній педагог-дошкільник проявляє відкритість до змін, шукає шляхи прояву активності у виборі оптимального рішення педагогічного завдання. В складній ситуації діє обґрунтовано, проявляє вольові зусилля при її подоланні. Розвинена здатність до цілепокладання. Усвідомлює, але не готовий проектувати розвиток власного професійного просування. Рефлексивні оцінки обґрунтовані.

Четвертий рівень готовності – свідомо-діяльнісний – майбутній фахівець дошкільної освіти проявляє активність у творчому пошуку взаємодії, шукає нові шляхи у виборі рішень педагогічної задачі, самопрезентації. У складній ситуації здатний до трансформації смислів, ціннісних орієнтацій, вольових зусиль. Розвинена здатність до цілепокладання, планування дій з метою досягнення професійно значущих цілей, їх всебічної аргументації. Свідомо проектує розвиток власного професійного становлення на підставі рефлексивного змісту свого „Я”.

Практичне значення критеріїв та послідовність виділених нами рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх фахівців дошкільної освіти полягає в тому, що вони є тими орієнтирами, які допомагають визначити конкретний зміст підготовки професійно мобільного вихователя, тобто вони є орієнтирами у формуванні освітніх стандартів професійно-педагогічної освіти.

Стандарт формування професійної мобільності майбутніх педагогів напряму „Дошкільна освіта” знаходить своє відображення в навчальних планах та навчальних програмах з відповідних дисциплін. Узагальненим стандартом якості сформованості професійної мобільності є кваліфікаційна характеристика, що містить вимоги до знань, умінь та навичок майбутнього професійно мобільного вихователя дітей дошкільного віку.

Завданнями кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в плані активізації мобільності студентів є: введення в навчальний план курсів „Основи академічної мобільності” та „Технологія професійно-педагогічної мобільності”; забезпечення участі студентів і магістрантів у програмах високоякісної короткочасної мобільності, зокрема в межах міжвузівських угод між Сучавським університетом імені Штефана чел Маре (Румунія), Педагогічним університетом Кракова (Польща) та нашим закладом заплановано наступні заходи: обмін студентами з метою проходження педагогічної практики, обмін студентами з метою вивчення окремих навчальних дисциплін, участь у спільних наукових дослідженнях з актуальних проблем дошкільної освіти, спільне керівництво науковими роботами студентів, проведення наукових конференцій, семінарів, симпозіумів.

Таким чином, розвиток готовності майбутнього педагога дошкільної освіти до професійної мобільності буде ефективним, якщо реалізація змісту запропонованих форм і методів роботи здійснюватиметься з опорою на суб'єктивний досвід студентів, активізацію усвідомленої саморегуляції їх довільної активності та відкритості до змін і позитивного саморозвитку.

Висновки... Підсумовуючи наведені погляди на поняття «мобільності», ми зробили узагальнене визначення, що мобільність це – одна із сутнісних характеристик людини, яка проявляється в професійній діяльності. Під поняттям „професійна мобільність” майбутнього вихователями розуміємо здатність педагога до змін, прийняття нового, системного мислення, розуміння взаємозв'язків і взаємозалежностей у суспільному розвитку, яка досягається за рахунок змін, пов'язаних зі здобуттям досвіду навчання у вищому навчальному закладі. Зауважимо, що дуже важливо, щоб кожен студент, майбутній фахівець дошкільної освіти, усвідомлював необхідність творчого вибору оптимальних засобів перетворювальної діяльності з орієнтацією на загальнолюдські цінності. Готовність майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до професійної мобільності сприяє підвищенню якості освіти. Перспективним напрямом дослідження є з'ясування професійно важливих якостей майбутнього спеціаліста дошкільної освіти як мобільного фахівця та завдання педагога і студента на різних етапах формування готовності до професійної

мобільності. Це забезпечить ефективну реалізацію трудового потенціалу особистості, сприятиме підвищенню її професійної мобільності. Провідна роль в цьому належить освітній системі в цілому і особливо системі вищої педагогічної освіти.

Література

1. Амирова Л. А. Профессионально-педагогическая мобильность учителя как целевая установка высшего педагогического образования / Л. А. Амирова // Alma Mater : вестник высшей школы. – 2004. – №1. – С. 55-60.
2. Викулина М. А. Непрерывное образование и подготовка педагога / Мария Александровна Викулина // Педагогика. – 1999. – №7. – С. 14-17.
3. Горюнова Л. В. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования в России : дис... докт. пед. наук : 13.00.08 / Лилия Васильевна Горюнова. – Ростов-н/Д., 2006. – 337 с.
4. Дридзе Т. М. Многомерность социального бытия личности в пространстве времени коммуникации / Т. М. Дридзе // Мир психологии. – 2000. – № 2. – С. 20-23.
5. Дурай-Новикова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис.... д-ра пед. наук : 13.00.01 / К. М. Дурай-Новикова. – М., 1983 – 46 с.
6. Іванченко Є. А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Євгенія Анатоліївна Іванченко. – Одеса, 2005. – 181 с.
7. Калиновский Ю. И. Развитие социально-профессиональной мобильности андрагога в контексте социокультурной образовательной политики региона : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Юрий Исаакович Калиновский. – СПб., 2001. – 470с.
8. Никитина Е. А. Педагогические условия формирования профессиональной мобильности будущего педагога : дис... канд. пед. наук : 13.00.01/ Елена Александровна Никитина. – Иркутск., 2006. – 204 с.
9. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів : теорія і практика [монографія] / Раїса Миколаївна Пріма. – Дніпропетровськ : ІМА-ПРЕС, 2009. – 367 с.
10. Сушенцева Л. Л. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Лілія Леонідівна Сушенцева. – К., 2012. – 469с.

Анотація

В статті автор аналізує сутність готовності до професійної мобільності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, розкриває її критерії та показники.

Аннотация

В статье автор анализирует сущность готовности будущих воспитателей дошкольного возраста к профессиональной мобильности, раскрывает ее критерии и показатели.

Summary

In this article the author examines the nature of preparedness for professional mobility future educators of preschool children, reveals its criteria and indicators.

Ключові слова: готовність, мобільність, професійна мобільність, критерії.

Ключевые слова: готовность, мобильность, профессиональная мобильность, критерии.

Key words: readiness, mobility, occupational mobility criteria.

Подано до редакції 18.03.13.

УДК 378.22+377.35+167.1

©2013

Осипова Т.Ю., Бойченко О.В.

РОЛЬ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми у загальному вигляді... Україна як європейська держава зробила важливий крок на шляху до інтеграції вищої освіти в загальноєвропейський простір. У контексті таких змін педагогічна освіта розглядається не лише як окрема унікальна сфера підготовки нової генерації вчителів, а як винятково важливий ресурс розвитку інтелектуального потенціалу нації. Покращення якості вищої освіти, забезпечення рівного доступу до неї передбачено Законом України «Про вищу освіту», постановою Кабінету Міністрів «Концепція розвитку освіти в Україні» та спрямоване на утвердження новітніх інформаційних технологій.

Важливою умовою модернізації освіти є підвищення якості фундаментальної підготовки педагогічних працівників, що є основою формування фахівця та оптимізує суспільний розвиток. Дослідження сучасних вітчизняних та зарубіжних учених доводять існування безпосереднього зв'язку між культурою, наукою та освітою. Сучасне суспільство ставить високі вимоги перед майбутніми спеціалістами, які включають в себе крім ґрунтовної теоретичної та практичної підготовки, ще й уміння творчо підходити до розв'язання різних проблем, уміння їх аналізувати та вирішувати в нестандартних ситуаціях.

Згідно з Положенням про державний вищий заклад освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 1074 від 05.09.1996 р. «наукова та науково-виробнича діяльність вищих закладів освіти є одним з головних засобів досягнення державних стандартів якості підготовки фахівців з вищою освітою та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації», що реалізуються: 1) інтеграцією навчального процесу, науки та виробництва; 2) підготовкою фахівців на основі використання досягнень науково-технічного прогресу та залучення